

Ormoški zdravnik dr. Anton Hrovat

Prispevek prikazuje delo in življenje ormoškega zdravnika dr. Antona Hrovata, ki je s svojim delom in vzgledom deloval na vzhodnem robu slovenskega ozemlja in postal pionir abdominalne kirurgije.

Ključne besede: dr. Anton Hrovat, Ormož, abdominalna kirurgija.

Anton Hrovat se je rodil 13. 1. 1886 v zaselku Orehek v Šmarju pri Jelšah, posestniku in kmetu Martinu Hrovatu (1856–1917) in Mariji (roj. Šalamon, 1862–1905). V zakonu se je rodilo veliko otrok, štirje so umrli še kot dojenčki in hčerka v 23. letu, otroštvo je preživelo šest sinov, med katerimi je bil Anton tretji. Mama je mlada umrla, zato se je oče Martin poročil z Barbaro, roj. Pezdevšek, s katero je imel še tri hčerke. Po poroki se je preselil v hišo na zahodno stran vasi, ki je bila verjetno dokupljena in je dotlej služila kot zidanica oz. hiša za oskrbnike, doma pa je prepustil gospodarjenje najstarejšemu sinu Jožetu. Kmetija je bila dobro stoječa, ob takrat samooskrbnih pridelkih je bil v posesti še vinograd. Prekupčeval je tudi z živino. Sinovi so se odselili in osamosvojili, za univerzitetni študij se je odločil le Anton. Šolanje mu je najbrž omogočil oče.

Anton je osnovno šolo obiskoval v Šmarju, v Celju in Mariboru gimnazijo, zatem je šel na študij medicine v Gradec, kjer je promoviral 27. 6. 1913. Pred vojno je bil leta 1910 eno leto medicinec prostovoljec v Gradcu v 7. pešpolku, asistenčni zdravnik pri sanitetni koloni 41. divizije, nato v bosansko hercegovskem polku v Lebringu.

Leta 1916 je zbolel za pegavico in bil s fronte umaknjen. Leta 1917 je bil imenovan za višjega

zdravnika (šef zdravnik) v vojni bolnici v Knittenfeldu. V letih 1918/19 je bil v italijanskem ujetništvu, nato je bil sprejet v vojsko kraljevine SHS, kjer je leta 1919 postal sanitetni kapetan s kraljevim ukazom. Zdravniški staž je opravil v javni bolnici v Mariboru na internem in kirurškem oddelku. Po koncu prve vojne je bil zdravnik v begunskem taborišču v Strnišču pri Ptuj, nato pa praktični zdravnik v Ormožu. 28. 6. 1919 je bil imenovan za ordinarija zasebne bolnišnice križniškega reda v Ormožu. Piše, da je »iz malih začetkov dvignil bolnico do precejšnje frekventacije in dobrega glasu«. Ob tem pa je bil še okrožni zdravnik za okrožje Ormož.

Leta 1918 se je v Ormožu poročil s Primo, rojeno Majcen iz Lehna na Pohorju. Rodila sta se mu otroka, Branko (1919–1994) in Zdenka (1921–2003), poročena Erlih. Oba sta postala zdravnika: Branko internist v Zdravstvenem domu v Mariboru, Zdenka pa kirurginja v Zagrebu. Ob izbruhu druge svetovne vojne mu je bilo ponujeno delo v Nemčiji, kar je odklonil in se podal zdraviti ljudi v izgnanstvo na Hrvaškem. Tja se je preselila vsa družina. Pri delu sta mu pomagala otroka, ki sta začela študirati medicino.

Anton je po izročilu družinskega spomina pogosto z brati obiskoval očetovo drugo družino, kjer pa so imeli tri mlajše sestre, ki so brate zelo občudovale. Pogosto so prihajali v rojstno vas, sploh pa vsako leto k očetu na praznik velike maše 15. avgusta ali pa naslednji dan, 16. avgusta, ko so romali k sv. Roku, baročni cerkvi na hribu nad Šmarjem. Ker so bili vpoklicani k vojakom v cesarsko vojsko, je dobil njihov oče posebno priznanje. Da je šest bratov znalo ubrano skupaj zapeti, je bilo tudi pomembno izročilo družine.

¹⁹⁷ Dr. Franč Smole, prof. defektolog, Maribor.

Križniška bolnišnica v Ormožu

24. aprila 1898 je bila v Ormožu ustanovljena bolnica nemškega križniškega viteškega reda Kaiser Franz Josef Spital, Bolnišnica cesarja Franca Jožefa. Ustanovljena je bila na čast 50-letnega vladarskega jubileja cesarja F. Jožefa I. Lavantinski škof Mihael Napotnik je s slovesno mašo uvedel njeno odprtje. Prisotni so bili visoki mojster križniškega reda in visoki posvetni in cerkveni dostojanstveniki. Bolnišnica je bila urejena za 32 postelj. Bolnike so oskrbovale bolniške sestre nemškega viteškega reda iz Brež na Koroškem. V Ormožu so ustanovile redovno hišo in se ukvarjale tudi z ekonomijo bolnice. Namenjena je bila predvsem bolnikom tostran in onstran Drave, kjer je imel križniški red obširna posestva okoli Ormoža in Ljutomera. Prvi zdravnik v bolnišnici je bil dr. Alojz Heiss, ki ga je leta 1919 nasledil dr. Hrovat. Iz kronike izvemo, da je bil izreden kirurg. Leta 1929 je npr. bolnica oskrbovala 1103 bolnike, od teh jih je umrlo 18. Dr. Hrovat je omenjenega leta opravil 773 operacij.

Bolnica se je ves čas vzdrževala sama s pomočjo križniškega reda, ki je npr. za leto 1929 prispeval 108 595 din. Nemški okupator je dr. Hrovata leta 1941 izgnal na Hrvaško in bolnišnica je bila nacionalizirana (Krankenhaus in Friedau, 1941–1945). Imela je kirurški oddelek ter ambulantno. Po letu 1945 so uredili porodni oddelek. Z leti so število postelj povečevali. Med vojno je bil zdravnik v bolnišnici dr. Alfred Heiss, leta 1946 pa dr. Karol Praunseis, ki je tam ostal do leta 1948. Bolnišnico je nato vlada LRS nacionalizirala in ukinila in kasneje preuredila v Bolnico za TBC in pljučne bolezni Ormož. Kronika z obžalovanjem pripomni, da je vlada to storila brez odloka. Ljudje so organizirali množične proteste. Kljub posredovanju mestnih oblasti se je z ukinitvijo strinjal tudi minister dr. Avčin. Poslopja in posestvo, ki so ga sestre pridobile, je država nacionalizirala, sestre pa razporedila drugam. Inventar je bil raznešen, bolnišnični inventar z instrumenti in oprema pa oddana v bolnišnico Ptuj. V prvi polovici 60 let

je upadlo število pljučnih bolnikov in bolnica se je preoblikovala v psihiatrični oddelek Splošne bolnišnice dr. J. Potrča Ptuj. Leta 1990 je oddelek postal samostojna Psihiatrična bolnišnica pod vodstvom dr. Marijana Pregla.

Delo dr. Antona Hrovata

Dr. Anton Hrovat si je s strokovnim delom in spoštljivim odnosom do ljudi in bolnikov pridobil velik ugled. Leta 1933 je bil izvoljen v mestni občinski odbor v Ormožu in postal župan. Tu je ostal le dve leti, ker so ugotovili, da zaradi kolizije funkcij te ne sme več opravljati: ne hkrati kot izvoljeni predstavnik komune in kot pooblaščen banovinski zdravnik. Kot kmečki sin, ki je poznal razmere in potrebe ljudi, je bil pravi ljudski zdravnik.

10. oktobra 1934 je zapisan njegov ganljivi govor, ki ga je imel kot ormoški župan ob komemoraciji v spomin na umorjenega kralja Aleksandra I. Kot vojak je podrobno spoznal hirajočo kraljevino, ki ni imela posluha za slovenski narod, zato je bil poln upanja na novo državo, ki se pa tudi ni posebej izkazala s čutom za posamezna združena slovanska »plemena«.

O njem zapišejo, da je kot kirurg izjemnega znanja v svojem času dvignil bolnišnico na zavidljivo raven. Slovel je zlasti po abdominalnih operacijah. Zapišejo celo, da je bil »eden od prvih kirurgov na svetu, ki je operiral nepretrgoma od 6. zjutraj do dveh popoldan«. Pri njem so iskali pomoč bolniki iz vse Slovenije in zamejstva. Sam zapiše, da »čeprav ni specialist, obvlada dobro razne panoge kirurgije, ginekologije in operativnega porodništva«. S posebno ljubeznijo je v preostanku časa negoval svoj vinograd na Kogu, ki si ga je po povratku iz izgnanstva prisvojil njegov vinogradniški pomočnik – viničar. Odvzeli so mu tudi lastni avtomobil. To ga je po odisejadi in trpljenju v izgnanstvu, kjer je bil z družino, zelo potrla. In to kljub temu, da je opravljal zdravniško službo na Hrvaškem, v partizanih.

Za še bolj slikovit in preprost opis odnosa do pacientov in bolnikov povzemam zapis ormoškega rojaka Zorka Vičarja, ki je raziskoval svoje korenine in pri tem omenil dr. Hrovata.

Justina je na začetku 30-ih let hudo zbolela na črevesju. Izgubila je lase, shujšala je do kosti, sorodniki je niso več poznali, župnik jo je že spovedal. Zdravila se je v bolnici v Ormožu pri doktorju Hrovatu. Ali jo je rešila njena trdoživost ali doktor, se ne ve gotovo. Bila je ena prvih, ki je po čudežu prebolela to bolezen in doktor Hrovat je postal evropsko poznan – k njemu so baje hodili zdravniki iz cele Evrope. Justina je po tej bolezni živela še skoraj 60 let. Doktor Hrovat ji je zaradi »čudežnega« preživetja znižal stroške bolnice za polovico. Zdravila se je v bolnišnici križniškega reda, za bolnike so lepo skrbele sestre križniškega reda. Tam je, poleg dr. Antona Hrovata, deloval tudi dr. Rosina. Po drugi vojni so odlično bolnišnico žal ukinili, oprema je šla na jug, v Ormožu pa so prečudovito zgradbo križniške bolnice novi oblastniki nacionalizirali in namenili ljudem z duševnimi težavami in alkoholikom. Če v Slovenskih goricah danes omeniš, da si iz Ormoža, se vsi takoj namuzajo in pomenljivo nasmejijo. Dr. Antona Hrovata se da videti na zvočnem filmu o Ormožu (1935),

ki ga je dal posneti dr. Otmar Majerič. Majerič je v Ormožu leta 1932 ustanovil prvo kopališče in zelo znano zdravilišče na Dravi. Po vojni je moral zapustiti domovino in je umrl v New Yorku, v ZDA. Dr. Anton Hrovat je svoje delo in življenje žrtvoval za dobrobit stroke, pacientov – ni razlikoval med bogatimi in preprostimi ljudmi. Tako je tudi ozdravil kmečkega fanta, ki ga je ugriznil pes, okužen s steklino. Fanta je sam vozil v Celje na injekcije. Še danes srečaš ljudi, ki so poznali dr. Hrovata in vsi ga hvalijo kot čudodelca.

Še en spominski utrinek na dr. Hrovata izpod peresa Danice Ozvaldič v spominskem zapisu Krojenje tišine (Mohorjeva družba, 2022, str. 28).

Povedali so ti, da te peljejo k zdravniku in to je najbrž to. Rekli so ti, da ne bo nič hudega in, zanimivo, to te je zelo prestrašilo, saj pred tem o zdravniku nisi imel slabih misli. Doktor Hrovat v Ormožu je bil atekov prijatelj in prijazen gospod. Mamika pravi, da je Cirila rešil smrti, ko je zbolel za pljučnico. A tebi, kot je rekel, ne more pomagati. Prav on je svetoval, da moraš v mesto. K specialistu.

Sklepne misli

Zgodba dr. Antona Hrovata je zgodba samoniklega in nadarjenega zdravnika, ki je s svojim delom in vzgledom deloval na vzhodnem robu slovenskega ozemlja in postal pionir abdominalne kirurgije. Temu mnenju se pridružuje tudi upokojeni zdravnik, kirurg dr. France Grandovec iz UKC Maribor. Ves križniški arhiv je bil najbrž že v začetku okupacije Jugoslavije odpeljan na Dunaj, kjer je sedež križniškega reda, kot se red v Sloveniji uradno imenuje. Tam je hranjena vsa strokovna in upravna dokumentacija bolnišnice. Pri strokovnem vrednotenju njegovega dela bi seveda morali povabiti zdravstveno stroko. Ob tem pa je seveda škoda, da njegovo delo ni imelo poročevalca in zapisovalca, ki bi lahko to že takrat opravil neposredno. Njegov čas od prve do druge svetovne vojne in po njej, ko je moral v tem vrtincu opraviti svoj življenjski vek, menjati tri države, ob brisanju spomina in dokumentov ni bil naklonjen biografijam. Ob dvakratni nacionalizaciji in po dvakratnih zaplembah imetja! Paradoksalno je, kako sta oba, tako dr. Hrovat kot njegov mlajši kolega dr. Majerič, v istem okolju in mestu postala kljub pionirskemu delu nezaželeni, eden celo preganjen.

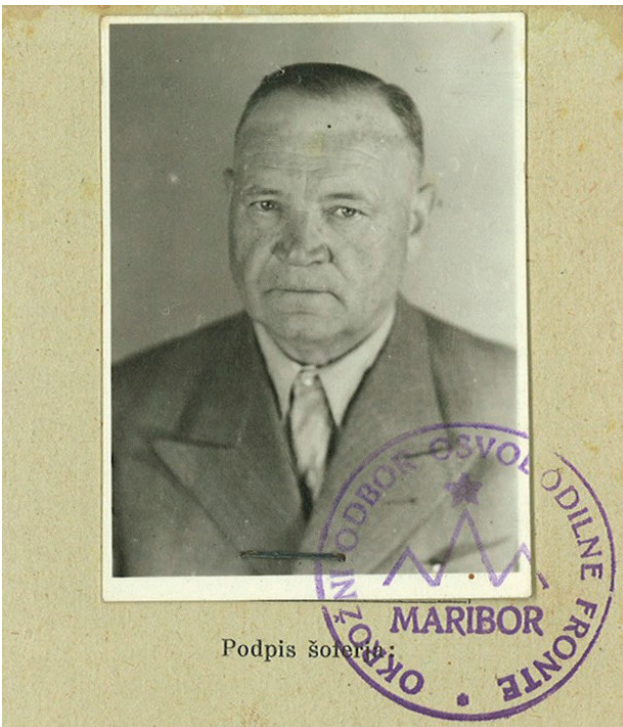
Dr. Anton Hrovat je umrl 3. 9. 1948 v Ormožu, pokopan je na mariborskem pokopališču na Pobrežju.

Rojstna vas Orehek, prva hiša desno je rojstna hiša dr. Hrovata, foto: Irena Mikola.

Odbor mestne občine Ormož leta 1933.
Dr. Hrovat spredaj v sredini.

Podpis šoferski

Iz šoferskega dovoljenja.

Dr. Anton A. Hrovat, ordinarij bolnišnice Ormoškega
peša in kavalarijskega zdravnika v Ormožu.
Curriculum educationis.

Po promociji na graški univerzi dne 27. 11. 1913
sem prejel kot sekundarni zdravnik v habsburški kraljevi
bolnici, najprej na medicinskem oddelku (primarij dr. Filipov)
skoraj 3 mesece, nato do postopne na kirurškem oddelku
(primarij dr. Thelmann), kjer se je takrat pričela tudi osnova
nisme, ginekološke, dermatološke in polne bolnišnice. Vprašani
vojne sem bil pridružen kot tatalnični zdravnik 7. pešpolka,
koncem oktobra 1914, sem prišel v habsburško bolnico
(kirurški oddelki), kjer sem opravljal službo do konca leta 1914.
Nato sem bil pridružen kot kirurški sanitarni koloni 41. korpusne
divizije do oktobra za pešpolka v februarju 1916. Ker sem bil
po tej bolnišnici naposleden za fronto, sem od maja 1916. opravljal
zdravniško službo v tabornem legeru pri gradnji, najprej pri bovarskem
polku 11. I., pozneje kot sanitarni pomočnik sanitarnega oddelka.
7. julija 1917. sem postal spremljeval na fronto in sem bil skrajni
7. meseca na kirurškem oddelku vojarske bolnice v Krištofobli
(Komendant profesor dr. Witzke); nato sem bil na fronti kot
sanitarni bolnišnični 11., pozneje kot sanitarni polk 118., kjer
sem najprej vojaški bolnišnični pomočnik pri sanitarnem. Bol. 4. 11. 1918
do 26. 11. 1918 sem bil v italijanskem vojnišnem. Bol. 19. 11. 1918 do
11. 12. 1918 sem bil zdravnik v bovarškem tabornem štabu pri
fronti. Bol. 11. 12. 1918 sem odšel v bolnišnico Ormoškega peša in
kavalarijskega zdravnika. 7. meseca sem dobil bolnišnico do prejemne
frekvence in dobrega glasu.

Od kar sem zdravnik, sem se vedno udeleževal v kirurgiji,
kjer sem dosegel precejšnjo znanje in izkušnjo, tako da
vsemu semu o priložnosti postelje sem bil kirurški operacije.

Črna prava operacija, obdelani so bili razni ranjeni kirurški,
ginekološki in travmatični poškodovani.

Vprašani postelje zdravila, da se ostanke popolnoma pomirijo.

Ormož, 19. 11. 31.

Curriculum educationis,
lastnoročni zapis o šolanju (1931).

Družina dr. Hrovata. Med staršema sta otroka
Zdenka in Branko.

Dr. Hrovat v svojem vinogradu na Kogu.

Diploma dunajske univerze.

Družinski nagrobnik na mariborskem pokopališču.

Vojak kraljevine SHS.

Literatura, viri

- Arhiv potomcev družine Hrovat.
- *Iz zgodovine za prihodnost, Razvoj psihiatrične zdravstvene nege v Sloveniji, 30 let strokovne sekcije*. V: Zgodovina psihiatrične bolnišnice Ormož, 1999, 159.
- Ormož skozi stoletja IV, Ormož, 1993.
- Zvonka Zupančič Slavec, *Sanatorij dr. Otmarja Majeriča v Preddvoru*. ISIS, november 2023, str. 64–66.
- Zdenka Plejňšek, *Politično dogajanje v Ormožu in okolici med leti 1918 in 1941*. V: Zgodovinski zapisi, Zgodovinsko društvo Ormož, 2004, str. 13.

Arhivski vir

- SI_ZAP/0070; rokopisna zbirka R-68, Kronika mesta Ormož.

Spletni vir

- http://www2.arnes.si/~gljsentvid10/oseb_stran/dru_drevo_vicar_zorko.html [8. 8. 2024]